

Vegyes tüzelésű fűtőberendezések használatának kockázatai

A fűtési szezonban szinte egyetlen nap sem telik el úgy, hogy a híradások ne számolnának be a tüzelő- fűtő berendezések helytelen használatából, vagy a kémények hibáiból keletkezett tüzesetekről. Cikkünk szerzői több szempontból is megközelítve, részletesen vizsgálják a témát és fogalmaznak meg a tüzesetek megelőzésével kapcsolatban hasznos javaslatokat.

Bevezetés

Magyarországon az elmúlt évek során egyre több háztartásban állnak vissza vegyes tüzelésű fűtőberendezések alkalmazására, vagy kiegészítő fűtésre használnak különféle kandallókat, kályhákat. Sajnos sok esetben nem a berendezésekhez ajánlott tüzelőanyagokat égetik el a használók, hanem a ház körül fellelhető hulladékokat is, melyről a kéményekből kitörő füst színe árulkodik. Írásunkban fel kívánjuk hívni a figyelmet a hulladékégetés kockázataira, a vegyes tüzelésű fűtőberendezések biztonságos üzemeltetésének szabályaira, az égéstermék elvezetők ellenőrzésének fontosságára.

A biztonságos vegyes tüzelés feltételei

A vegyes tüzelésű fűtőberendezések biztonságos és hatékony üzemeltetésének egyik legfontosabb kritériuma az égéshez szükséges feltételek biztosítása, melyek a következők:

- Adott berendezésben - kazánban, kandallóban, kályhában – csak az előírt tüzelőanyagot lehet elégetni,
- Az égéshez szükséges levegő utánpótlást folyamatosan biztosítani kell,
- A tüzelő- fűtő berendezést a fűtési teljesítményhez méretezett, megfelelően kialakított, tisztított, szolgáltató által felülvizsgált égéstermék elvezetőbe lehet csatlakoztatni.

Amennyiben az előbbi feltételek nem teljesülnek, a tüzelés-fűtés életveszélyes lehet, továbbá rendkívüli módon károsítja a fűtő berendezéseket, a kéményeket és komoly terhelést gyakorol a környezetre. Nem szabad megfeledkezni a használati szabályok betartásáról sem, melyek

---

¹ Katonai Műszaki Tudományok PhD fokozatos doktora

² Katonai Műszaki Tudományok PhD fokozatos doktora

alkalmazása elengedhetetlen feltétele a biztonságos tüzelésnek. A pontos megértés és gyakorlati alkalmazás érdekében a fenti feltételeket részletesen is megvizsgáljuk.

Megfelelő tüzelőanyag alkalmazása

A vegyes tüzelésű kazánokat, kandallókat, kályhákat meghatározott tüzelőanyaggal (fa, szén, szalmabála) történő üzemeltetéshez készítik. Ennek megfelelően az éghető anyag elégetésekor felszabaduló hőmennyiséghez méretezik a berendezések szerkezeti elemeit, a tűzteret, a hőcserélő bordákat, a füstcsatornákat. Ehhez a hőterheléshez választják meg a berendezések építőelemeinek anyagait is. A meghatározott tüzelőanyagoktól való eltérés maradandó károkat okoz a tüzelő-fűtő berendezésekben és azok élettartamának csökkenéséhez is vezet.

Legnagyobb veszélyt a műanyag hulladékok elégetése jelenti, ezért a folyamatot részletesen vizsgáljuk.

A lakó ingatlanok üzemeltetése során sok különféle hulladék keletkezik, többségük különféle műanyag hulladék. A korszerű szelektív hulladékgyűjtő rendszerek bevezetése lehetővé tette a különböző anyagú, fajtájú hulladékok elkülönített gyűjtését. Fontos feladatunk, hogy a műanyagokat szelektíven gyűjtsük, így azok újrahasznosíthatóvá válnak, és kevésbé szennyezik környezetünket. Amennyiben a műanyagok a tűzbe kerülnek, maradandó károsodást okoznak a tüzelő-fűtő berendezésekben, az égéstermék elvezető rendszerekben, a keletkező égéstermékek komoly veszélyt jelentenek a humán és természeti környezetre egyaránt.

A műanyagok égése összetett kémiai folyamat. Szerkezetüktől függően lehetnek kis és nagy, azaz makro-molekulájú vegyületek. A műanyagok égésekor az égés különböző fázisai, felmelegedés, hóbomlás, belobbanás, égés egyidejűleg vannak jelen a műanyag különböző rétegeiben. A kismolekulájú vegyületek fajtától függően elpárologva a levegővel közvetlenül alkotnak gyulladó-képes elegyet, vagy szilárd formában oxidálódnak. A műanyagok makro-molekuláinak ezzel szemben első lépésben fel kell bomlaniuk kis-molekulájú vegyületekké, hogy az égési folyamat megindulhasson. Az égést kokszképződés kíséri, a kokszosodás mértéke nagyban függ az égés körülményeitől. A műanyagok többségének égésekor két zóna keletkezik. Első a gázfejlődés zónája (pirolíziszóna), második pedig a kokszos zóna (a felület és a pirolíziszóna között) [1]. A kokszos zóna pórusos szilárd maradékból áll.

A műanyagok összetett hóbomlása során keletkező gáztermékek rendkívül veszélyesek.

A háztartásokban leggyakrabban előforduló műanyagok a következők:

- Polietitén (PE)
- Polietilén-tereftalát (PET)
- Polipropilén (PP)
- Poliamid (PA)
- Poli vinil-klorid (PVC)

Az előbbieken felsorolt bármelyik műanyag elégetése során több, súlyos egészségkárosító hatású és a környezeti elemekre veszélyt jelentő vegyület keletkezik, de mindegyik közül a PVC elégetése jelenti a legnagyobb kockázatot, ezért ezt a folyamatot részletesen elemezzük.

A poli vinil-klorid használatát az Európai Unió számos országában erősen korlátozták, vagy betiltották. Magyarországon azonban napjainkban is széles körben használják a PVC-t, vízvezeték- és szennyvíz elvezető csövek formájában, elektromos kábelek szigetelőanyagaként, padlóburkolatok, bútorburkolatok előállítására, továbbá háztartási eszközök készülnek belőle. A következő táblázatban a PVC elégetésekor keletkező vegyületek és egészségkárosító hatásai kerülnek bemutatásra:

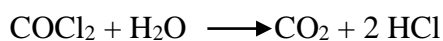
Vegyület megnevezése	Egészségkárosító hatása
Acetaldehid	Károsítja az idegrendszert, szöveti elváltozásokat okoz.
Aceton	Irritálja szemet, a légzőszerveket.
Benzaldehid	Irritálja a szemet, a bőrt, a légzőszerveket, agyi funkciókat korlátozza.
Benzol	Rákkeltő, károsan hat a csontvelőre, a májra, az immunrendszerre.
Formaldehid	Súlyos szemkárosító, rákkeltő, tüdővizenyőt okozhat.
Foszgén	I. világháborúban alkalmazott harcigáz. Maró hatású a szemre, bőrre, légzőszervekre.
Poli-klórozott dibenzo-dioxin	Rákkeltő, irritálja a bőrt, a szemet és a légzőszerveket. Károsítja a keringési, az emésztő- és az idegrendszert, a májat, a csontvelőt.
Poli-klórozott dibenzo-furán	Irritálja a szemet és a légzőszerveket, asztmát okoz.
Sósav	Maró hatású a szemre, a bőrre és a légzőszervekre.

Szalicil-aldehid	Irritálja a szemet, a bőrt és a légzőszerveket. Hatással lehet a központi idegrendszerre.
Toluol	Irritálja a szemet és a légzőszerveket, depressziót okozhat.
Xilol	Irritálja a szemet. Hatással lehet a központi idegrendszerre, csökkenti a tudati szintet és rontja a tanulási képességet
Propilén	Károsítja a központi idegrendszert, a tudati szint csökkenését okozza.
Vinil-klorid	Rákkeltő, Irritálja a szemet, a bőrt és a légzőszerveket. Hatással lehet a központi idegrendszerre, a májra, a lépere, a vérképző szervekre.

1. sz. táblázat: PVC elégetése során keletkező vegyületek és egészségkárosító hatásaik (Forrás. Szerzők összeállítása [2] adatai alapján)

A PVC elégetése során az anyagból grammonként akár 2 milligramm foszgén is keletkezik, mely az egyik legveszélyesebb gáz, súlyos egészségkárosító hatású.

A foszgén (karbonil-diklorid, COCl_2) normál hőmérsékleten és nyomáson színtelen, dohos szénára emlékeztető szagú, fojtó hatású gáz, erős mérég. Az I. világháború során használták fojtó hatású vegyi harcanyagként. Vízzel könnyen hidrolizál, apoláris oldószerekben jól oldódik [3]. Égetés során a levegőből kicsapódó párával is reakcióba lép, melynek során sósav keletkezik, amely szintén mérgező vegyület.

Mennyiségek tekintetében elmondható, hogy az elégetett PVC származék minden 5 grammja olyan mértékben szennyez egy köbméter levegőt, hogy az biztosan károsítja az egészségünket. A vegyes hulladék elégetésekor más mérgező vegyületek is keletkeznek, amelyek egymás hatását felerősítve fejtik ki környezet és egészségkárosító hatásukat.

Az égéshez szükséges levegő biztosítása

Az égés egyik fő feltétele a kémiai folyamathoz szükséges oxigén jelenléte. A tüzelő-fűtő berendezések üzemeléséhez szükséges oxigént a levegő tartalmazza. Egy kg tűzifa elégetéséhez fajtától függően 12 – 16 m^3 levegő szükséges [4]. Fontos tehát, hogy a kazánházban, vagy abban a helyiségben ahol a fűtőberendezés üzemel, a megfelelő levegő utánpótlást folyamatosan biztosítani kell. Ennek érdekében a beépített szellőzőket szabadon kell hagyni, azokat eltorlaszolni, bedugózni nem szabad. Ha a berendezés nem kazánházba, került beépítésre, hanem a lakás másik helyiségébe, akkor külön szellőző beépítésével, vagy

ablaknyitással is gondoskodni kell a szükséges levegő mennyiség biztosításáról. Ellenkező esetben a levegőhiány nem megfelelő égéshez, a kéményekben nagy mennyiségű égéstermék lerakódáshoz vezethet.

Megfelelő égéstermék elvezető

A tüzelő-fűtő berendezésekben az égés során keletkező füst elvezetése az égéstermék elvezetők, közismert nevükön a kémények feladata. A kémények fő rendeltetése a tüzeléskor keletkező füstgázok elvezetése, valamint az égéshez szükséges friss levegő biztosítása. A megfelelő fűtési hatékonyság elérése érdekében a kéményt méretezni kell a fűtőberendezéshez, ez fontos az égéshez szükséges levegő utánpótlás biztosításához is.

A kürtő magasságának és keresztmetszeti méretének megállapítása a kéménybe bekötésre kerülő tüzelő-fűtő berendezés teljesítménye alapján történik. A tüzelő berendezéseket és a kémény rendszereket meghatározott tüzelő anyagokhoz alakítják ki. Az előirtaktól való eltérés mindig kockázatot jelent, mert nem alakul ki az égéstermék elvezetéshez és a friss levegő biztosításához szükséges huzathatás.

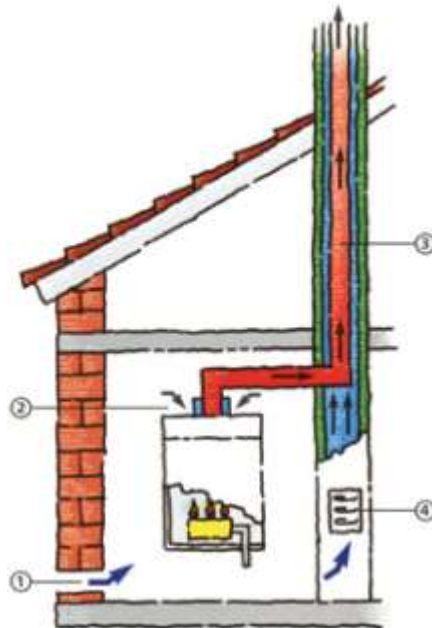
A kémények a falszerkezetekben falazáskor kihagyott, vagy külön épített füstcsatornák.

Szerkezeti kialakításukat tekintve lehetnek:

- falazott kémények,
- előre gyártott elemekből összeállítható kémények,
- gyűjtőkémények,
- központi fűtések kéményei,
- gyárkémények,

A kéményeket csak a vonatkozó jogszabályban előírt használatbavételi eljárás után lehet használni (üzemeltetni a fűtőberendezéseket), melyet megelőző a kéményseprő szakember által végzett helyszíni vizsgálat. A vizsgálat során ellenőrzésre kerül a kémény kialakítása, a fűtőberendezés bekötése, valamint az égéshez szükséges levegő biztosítása is. Az előre gyártott elemekből összeállítható szigetelt kémények beépítésével ideális körülmények biztosíthatók a fűtőberendezések hatékony üzemeltetéséhez.

A korszerű, szigetelt kémények az átszellőzést is biztosítják, melyet a következő ábra szemléltet.

1. sz. ábra: hatékony égéstermék elvezetés feltételei: 1. nyílás a megfelelő átszellőzés biztosítására és az égési levegő bevezetésére, 2. égési levegő bevezetése, 3. égéstermék elvezetés, 4. kémény átszellőzése, (Forrás: H-Kamin 2000 Kft. a szerzők kiegészítéseivel)

A tüzelő-fűtő berendezések biztonságos üzemeltetéséhez elengedhetetlen a kémények időszakos felülvizsgálata, amelyet szintén kéményseprő szakember végez. Így észlelhetők az esetleges meghibásodások, vagy a nem rendeltetésszerű használatra utaló jelek, amelyek kijavítása, megszüntetése emberi életet menthet meg.

Használati szabályok

A tüzelő-fűtő berendezések használatával kapcsolatos veszélyek megelőzéséhez nagyban hozzájárul a használati és tüzelési szabályok betartása. Fontos, hogy a fűtőberendezések közelében minimum egy méteren belül ne tároljunk éghető anyagot, ugyanis akár egy égéstérből kipattanó szikra is komoly lakástűzhez vezethet.

Másik fontos feladat a kéménytűzek megelőzése, amelyek rosszabb esetben teljes lakóháztűzhez is vezethetnek. A kéménytűzek a rendszeres felülvizsgálattal és a megfelelő tüzelőanyag használatával megelőzhetőek. Kéménytűzekről leggyakrabban a belső kürtőben

lerakódott korom égésekor beszélhetünk. A kéményben belüli korom képződése a műanyag hulladékok, gumi származékok égetése során intenzívebben jelentkezik. A vegyes hulladékok égetése jelentős füstképződéssel jár. A füst felfelé haladva a kéményben folyamatosan hűl. A hőmérséklet csökkenés hatására a füstből vízpára csapódik ki a kéménykürtő falára. A műanyag származékok füstjében található vegyületek miatt a kicsapódó folyadék savas kémhatású. A savas kémhatású folyadék egyrészt roncsolja a kémény belső vakolatát – ez főként falazott kémények esetében mondható el – másrészt pedig kiváló tapadási felületet biztosít a kiáramló füstben található szilárd részecskéknek, többek között a koromnak is, és kátrányos belső réteg alakul ki. A folyamatosan letapadó égéstermékek miatt a kémény belső kürtője leszűkül, ezáltal a kiáramló füst hőmérséklete növekszik. A hőmérséklet növekedés hatására a kémény belső hőmérséklete is emelkedik. A gyulladási hőmérséklet elérése után a kürtőben lerakódott égéstermékek meggyulladnak és kialakul a kéménytűz. Az égés során a belső hőmérséklet elérheti az 1000 °C hőmérsékletet is. A megsérült vakolaton az intenzív hőhatás miatt repedések keletkezhetnek, a kéményt alkotó téglák fugái kiesnek és a hézagokon a lángok kitörhetnek a kéménytérből. Ezután a tűz könnyen áttérjedhet a kémény környezetében lévő éghető anyagokra, akár a tetőszerkezetre is.

Összegzés

Magyarországon évről évre növekszik vegyes tüzelésű fűtőberendezések használata, vagy kiegészítő fűtésenként történő alkalmazása. A berendezések rendeltetéstől eltérő üzemeltetése, a nem megfelelő tüzelőanyagok alkalmazása, a kéménytisztítás elmulasztása, a használati szabályok be nem tartása tüzesetekhez, halálesetekhez, és környezetszennyezéshez vezetnek. Írásunkban bemutattuk a hulladékégetés kockázatait, a vegyes tüzelésű fűtőberendezések biztonságos üzemeltetésének szabályait, az égéstermék elvezetők megfelelő kialakításának és ellenőrzésének fontosságát ezzel is hozzájárulva jövőbeli balesetek és tüzesetek megelőzéséhez.

Felhasznált Irodalom

- [1] Kompoly Tivadar – Szalay László: Tűz- és robbanásvédelem, ISBN 963 10 8432 9
- [2] Pál Károlyné: Műanyag hulladékok égetése, Műszaki könyvkiadó Budapest 1990, ISBN 963 593 384 3, Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár Budapest, 1998
- [3] Grósz Zoltán: Az ABV Védelem alapjai, Tankönyv, Zrínyi Egyetemi Kiadó Budapest, 2003
- [3] Kovács István: Égés és tűzoltás, ISBN 963 8180 10 2, Cedit Kft. Budapest, 1997